

Samlerapport sikring

En oppsummering av Distriktsseksjonens sikringsgjennomgang 2019-2022

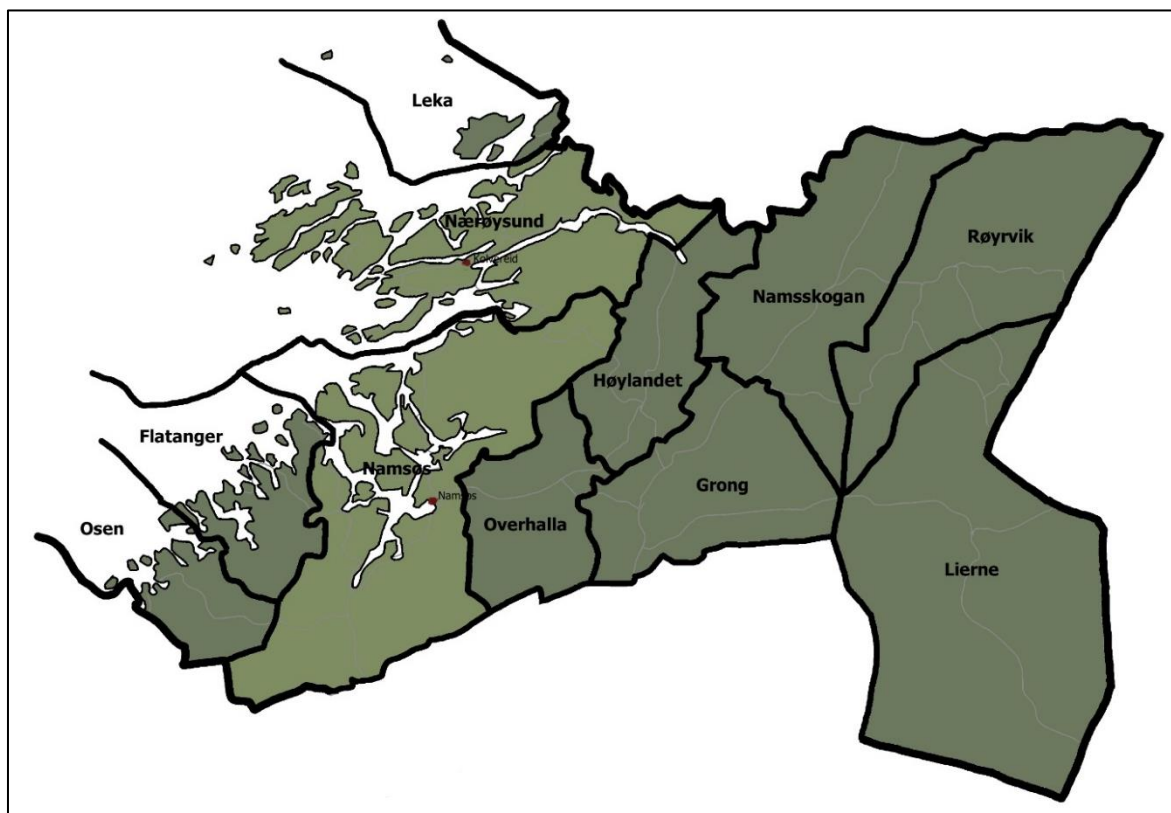
Utarbeidet av Stine Bjørntvedt og Therese Danielsen
Distriktskonservatorer

Distriktsseksjonen, Museet Midt IKS

1. Bakgrunn

Museet Midt IKS er en konsolidert museumsenhet i Namdalen. Museet Midt IKS ble etablert i 2007, og eies i dag av Trøndelag fylkeskommune og kommunene i Namdalen.

Distriktsseksjonen i Museet Midt IKS rådgir og veileder ni av kommunene i Namdalen innen kulturvern og museumsfag. Et av Distriktsseksjonen sine fokusområder er bevaring og sikring av museumsbygg og -samlinger. Et ledd i dette arbeidet har vært å gjennomføre en sikringsgjennomgang av alle museumsbygg i de ni kommunene. Arbeidet med kartleggingen ble gjennomført i perioden 2019-2022. Denne rapporten er en sammenfatning av status for bygdemuseene under kartleggingen, og tar ikke hensyn til tiltak som er gjennomført i etterkant av kartleggingen.

2. Metode

Sikringsgjennomgangen har fokus på kjerneområdene brann, tyveri og klima, hvor kartleggingen tar for seg ulike sider ved disse kjerneområdene. Dette gir en enkel oversikt på status, samtidig som det fremgår hva som mangler og hva som krever iverksetting av tiltak. På bakgrunn av dette har seksjonen utarbeidet forslag med aktuelle tiltak for å forbedre status i arbeidet med forvaltning og sikring av museumsbygg og -samlinger i den enkelte kommune. Kartleggingene har videre vært grunnlag for denne rapporten, og gir samlet sett et helhetlig bilde av status i distriktet. Denne rapporten vil legge grunnlaget for seksjonen sin videre satsningen på forvaltning og sikring av museumsbygg og -samlinger.

Brannforebygging										Brannvarsling				Brannslukking						Tverrisikring				Klima, lys, skadedyr, biologiske angrep					
Bygges funksjon										Reyskvarter med batteri				Innlagt he. las - vann						Ruiner for etter seing				Skjerming kontroll dags lys					
Anlegg										Brannalarmnett				Gedysluk moment						Dører. Tilfredstillende				Gjennomsluttet bet. av lys					
Brannvernorganisasjon										Varsling til brannstasjon				Sprinkelanlegg						Lås. Tilfredstillende				Kontroll med relaty rikthet					
Ruiner for renhold										Alarmblikker nødves.				Helårs brannslanger inne						System opphev. nøkler				Kontroll med temperatur					
Ruiner for utdte										Tilfredstillende				Helårs brannslanger ute						Sikring av vindu				Usant for skadedyr					
Lagning ikløstlig mar.										Ikke tilfredstillende				Håndslukkere						Tilfredstillende				Usant for skadeførsker					
Berk av ikløst										Dårlig				God lukkaset, sommer						Ikke tilfredstillende				Usant for mangesopp					
Røykeforbud skilt														God lukkaset, vinter						Dårlig				Usant for vanninnsynging					
Et innfallsløst, kornr.														Tilfredstillende										Innsynsener. skadedyr					
Nøttlunger skilt														Ikke tilfredstillende										Renhold					
Oppføring brannstraks																								Tilfredstillende					
Tilfredstillende																								Ikke tilfredstillende					
Ikke tilfredstillende																								Dårlig					
Dårlig																													

Skjema som er brukt i sikringsgjennomgangen.

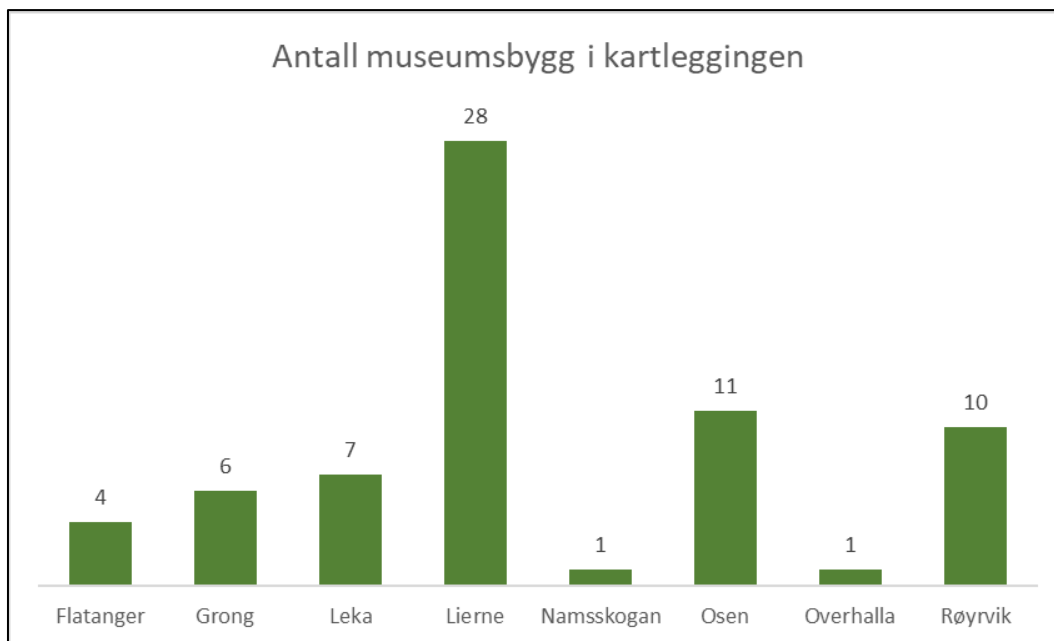
Kartleggingsskjemaene som er benyttet er svært enkle, og gir en oversikt over status og tilstand for hvert enkelt museumsbygg. Kartleggingen danner grunnlaget for en risikovurdering innenfor hvert kjerneområde, som igjen er utgangspunkt for en vurdering av behov for tiltak. Foreslåtte tiltak tar utgangspunkt i de ressursene man har tilgjengelig i distriktet, og fordrer at man setter en standard som er realistisk for kommunene. De foreslåtte tiltak samles i egen tiltaksplan for hvert enkelt bygdemuseum.

Distriktkonservatorene ser nærmere på forholdene i Røyrvik og Namsskogan.

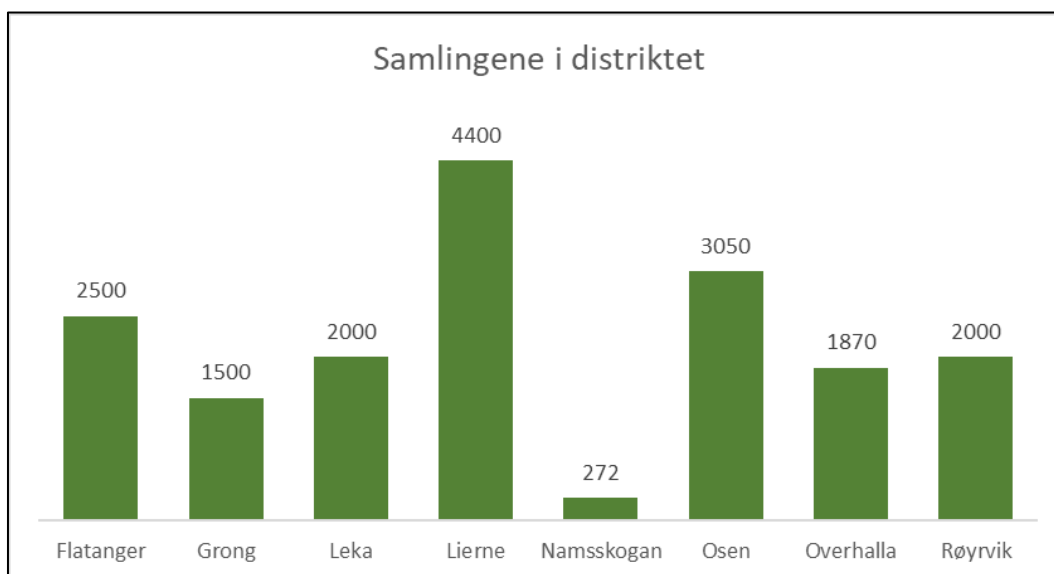
3. Museumsbygg og samlinger i distriktet

Det er 5 kommuner (Flatanger, Grong, Lierne, Osen og Røyrvik) med kommunalt eide bygdemuseer, og ett privat eid bygdemuseum (Leka). Av disse har Lierne kommune to bygdemuseer (Nordli Museum og Sørli Museum). Utover dette har Overhalla og Namsskogan kommune museumslike anlegg der det oppbevares gjenstander.

Sikringsgjennomgangen er gjennomført for 68 museumsbygg.

Det er stor variasjon i størrelse på museumssamlinger og antall museumsbygg fra kommune til kommune. Tilgjengelige ressurser som skal forvalte bygg og samlinger varierer også.

Med unntak av Namsskogan er antallet gjenstander er basert på anslag.

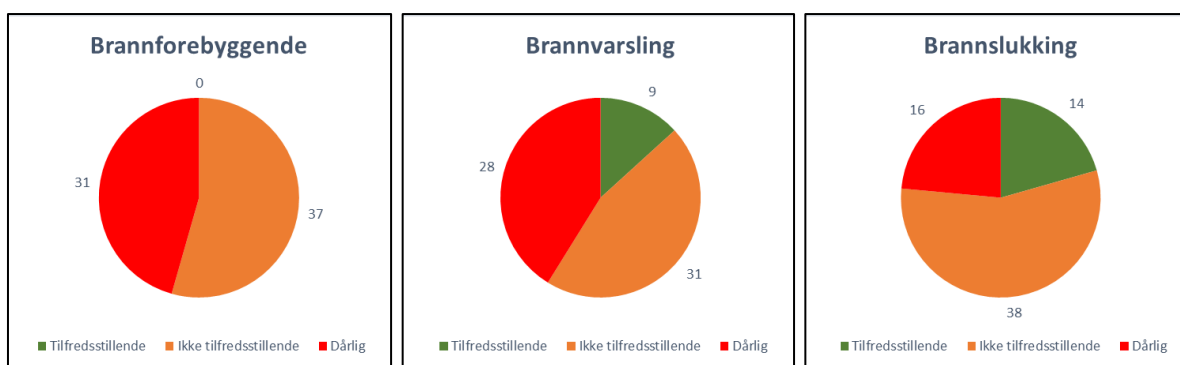
4. Samlet oversikt over sikringstilstand i distriktet

Denne oversikten tar for seg hvert enkelt kjerneområde, og viser minimumsmål og status innenfor de ulike risikoområdene. Samlet gir de oversikt over de utfordringer man står ovenfor.

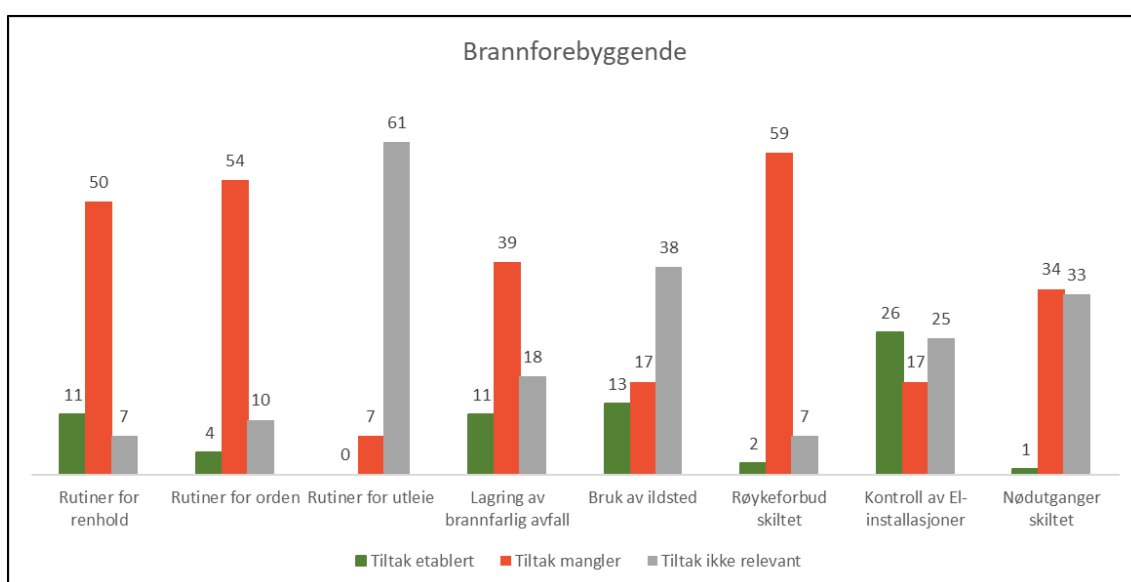
4.1 Brann

Kjerneområdet brann er delt inn i tre underkategorier; forebygging, varsling og slukking. Det er et minimumsmål at følgende er på plass på bygdemuseene i distriktet:

- Brannperm
- Instruks og rutiner for opplæring
- Håndslukkere og brannvarslere
- Kontroll av håndslukkere og brannvarslere
- Rutiner for brannforebygging

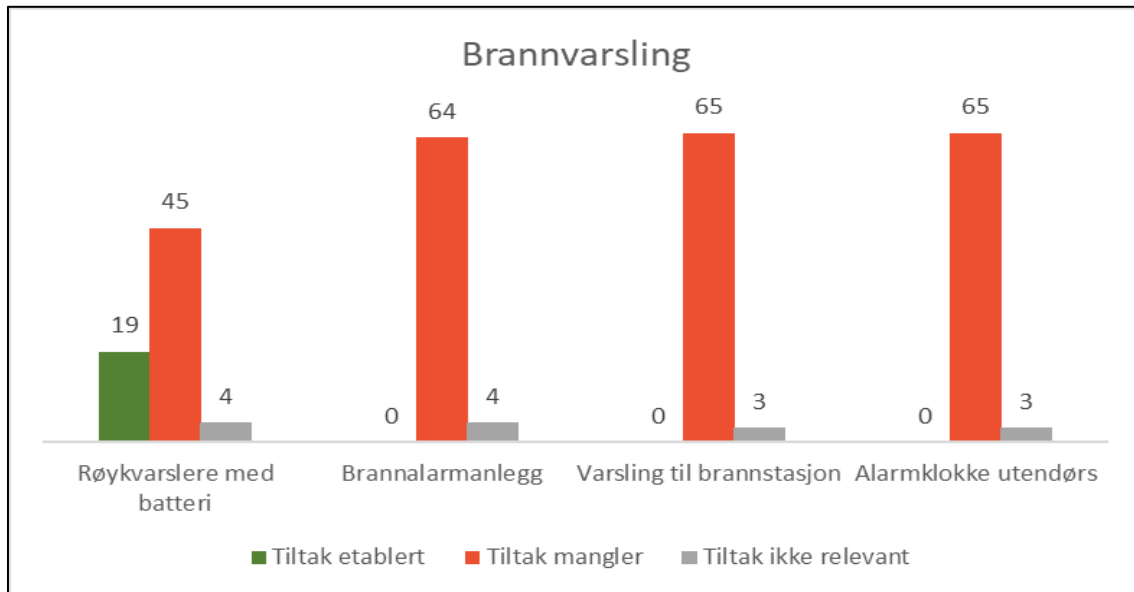

Sikringsgjennomgangen avdekket store utfordringer innenfor brannvern ved bygdemuseene i distriktet. Dette er alvorlige mangler som utgjør en risiko for ikke bare museumsbygg og -samlinger, men også fare for liv og helse.

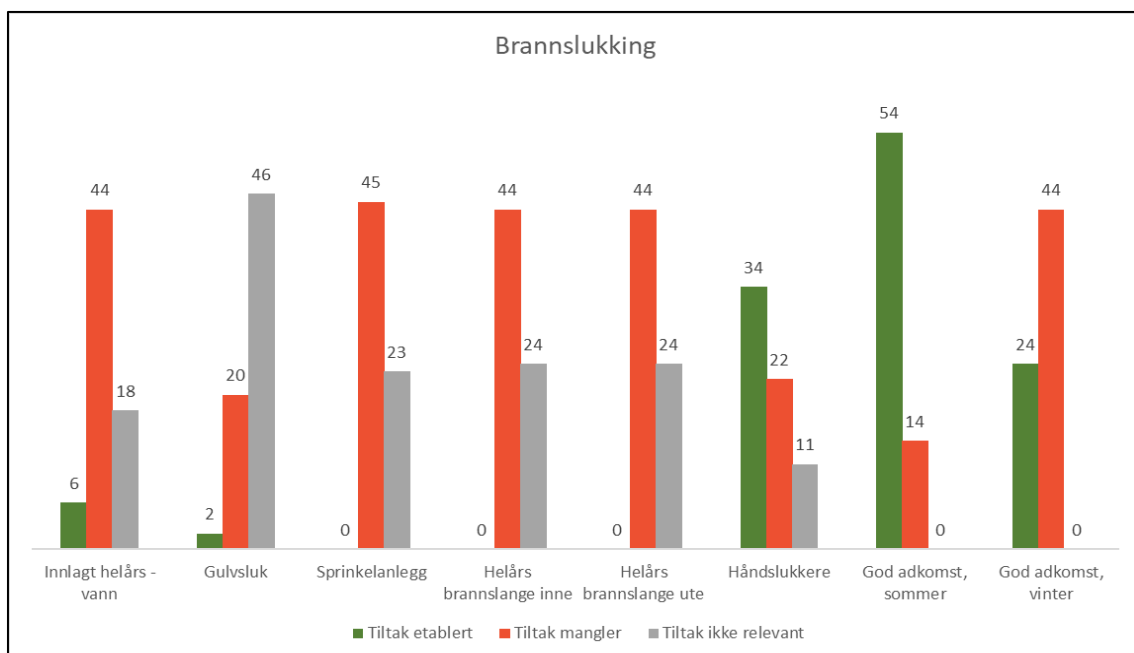

Kartleggingen avdekket store mangler innenfor brannforebygging. Flere steder manglet brannperm som sikrer at rutinene omkring forebygging ivaretas, slik som grunnleggende branninstruks,

dokumentasjon for gjennomført opplæring og rutiner for brannøvelser. Det mangler også rutiner for orden, noe som særlig er avgjørende i forhold tilgjengelighet av nødutganger. Dette er mangler av grunnleggende funksjoner innenfor brannforebygging, som er helt nødvendig for å kunne sikre både liv og helse i tillegg til museumsbygg og -samlinger.

Eksisterende tiltak omkring brannvarsling er mangelfulle ved bygdemuseene i distriktet. Selv enkle tiltak som brannvarsling med bruk av batteridrevne røykvarslere finnes kun på ca 1/3 del av anleggene. Det er et minimumskrav at alle bygninger som det oppholder seg publikum i har godkjent brannvarsling.

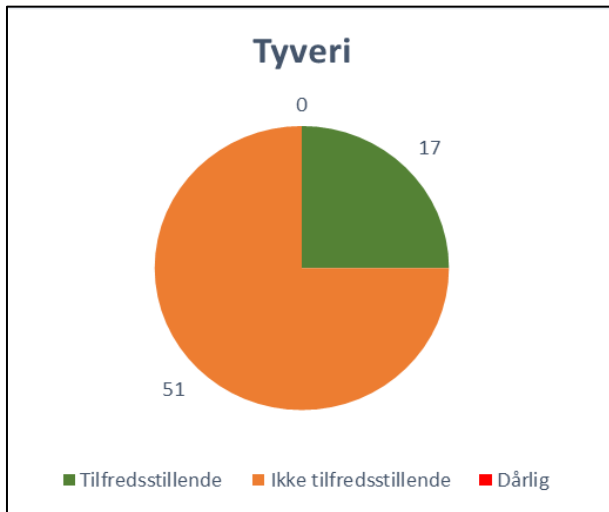

Kartleggingen viser at det en del steder er tilgjengelige håndslukkere dersom brann skulle oppstå. I de fleste tilfellene var disse kontrollert og godkjent i nyere tid. Det bør være minst en håndslukker i alle bygg som publikum oppholder seg i. I forhold til brannslukking er de fleste bygdemuseene lett tilgjengelig for brannmannskap i sommerhalvåret, mens på vinteren er dette noe varierende.

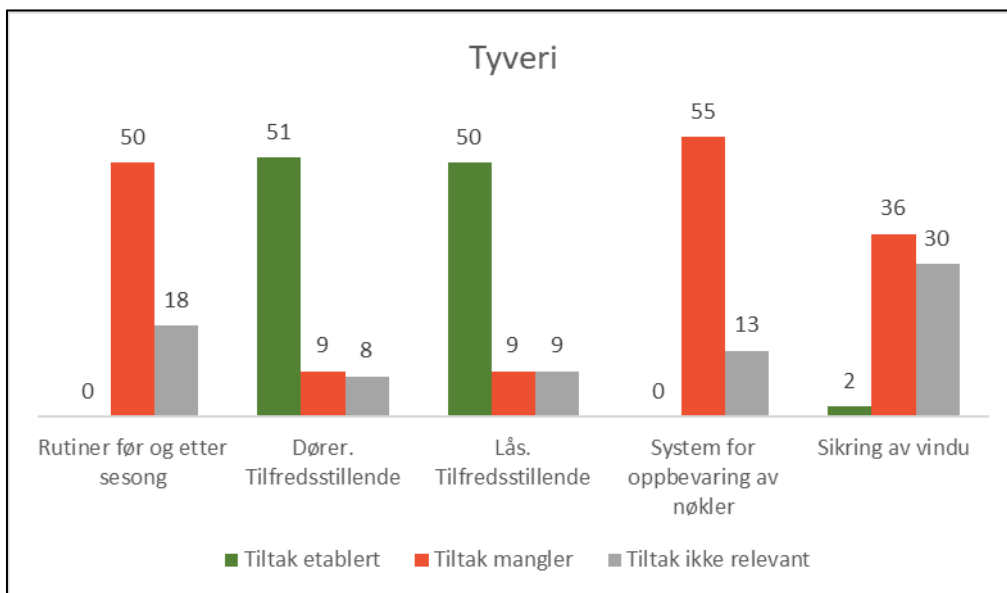
4.2 Tyveri

Det er et minimumsmål at følgende er på plass på bygdemuseene i distriktet:

- Kontroll av nøkkeltilgang
- Rutiner før og etter sesong

Den samlede risikovurderingen for tyveri viser at 3/4 av byggene ikke er tilfredsstillende, det til tross for lavere krav for hva som er godt nok enn ved museumsbygg med høyt sikringsbehov.

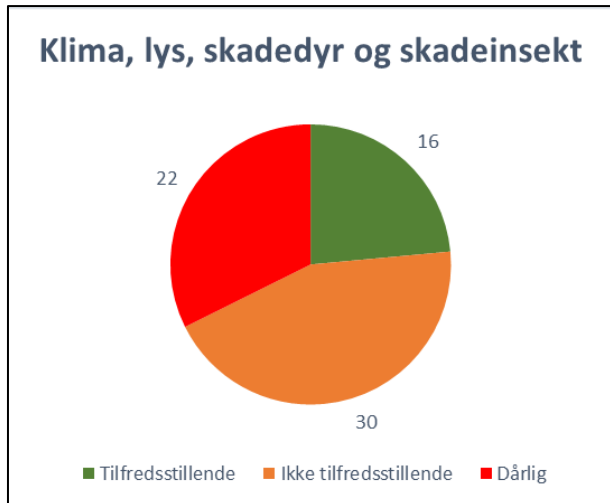

Mange av bygdemuseene har tilfredsstillende låssystemer, men mangler gode rutiner for oppbevaring av nøkler. I mange tilfeller har man ikke kontroll på hvem som har nøkkeltilgang og hvor nøklene er. Dette handler i hovedsak om etablering av gode rutiner om kontroll av nøkler, for eksempel at man har et skjema som signeres når man henter ut nøkler. Ingen av bygdemuseene har rutiner for kontroll av samling før og etter sesong for å kontrollere om noe har kommet på avveie.

4.3 Klima

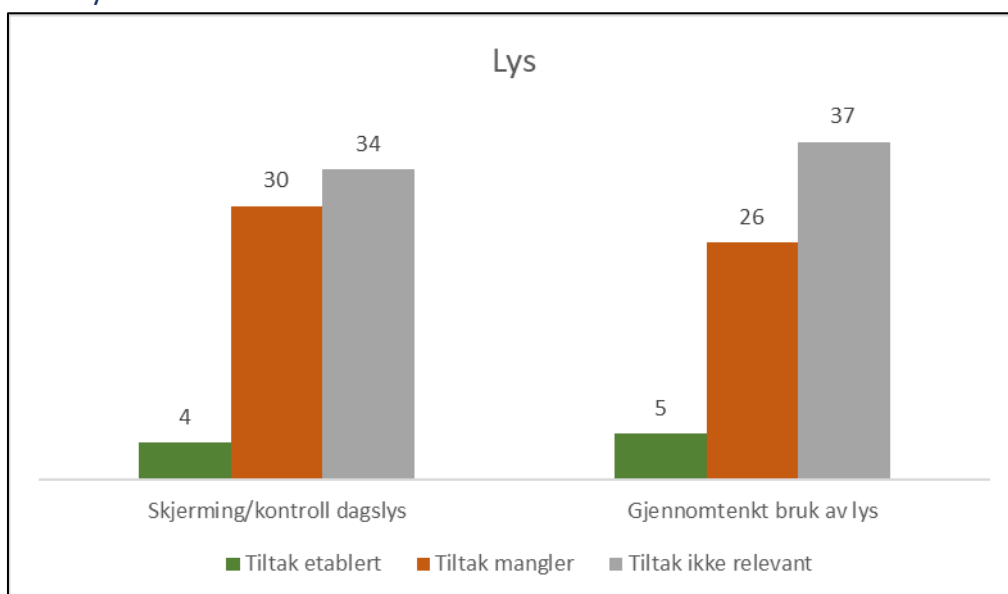
Kjerneområdet klima er delt inn i tre fokusområder: lys, temperatur/relativ fuktighet og skadedyr/-insekter. Det er et minimumsmål at følgende er på plass på bygdemuseene i distriktet:

- Tilfredsstillende ytre skallsikring av bygg
- Kontroll av lys
- Kontroll av temperatur og luftfuktighet for særskilt sårbare gjenstander
- Innkomstrutiner

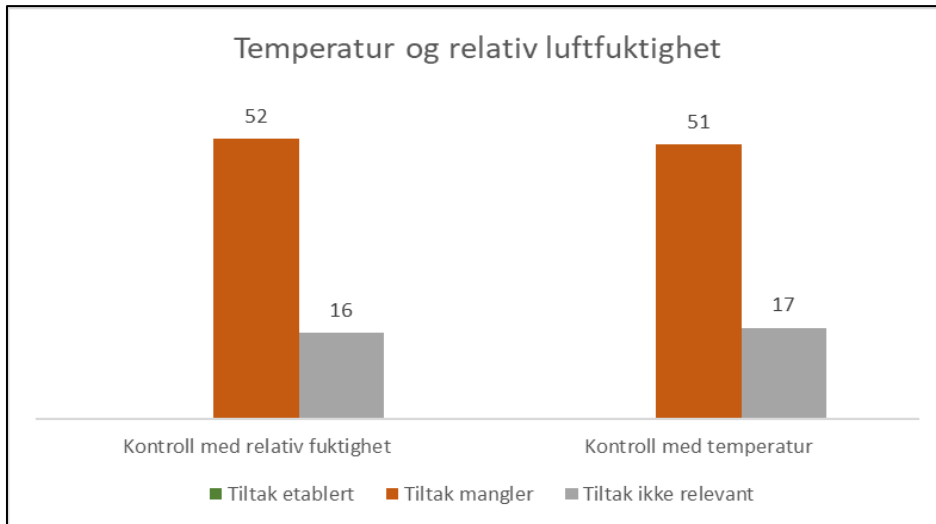
De byggene som er vurdert til tilfredsstillende er nybygg og bygg der det ikke oppbevares gjenstander. Flertallet av byggene som er vurdert til dårlig ligger ved kysten, der det er større utfordringer knyttet til blant annet fukt.

4.3.1 Lys

Kun i et mindre tall av bygningene har man bevissthet om forhold til lys. Dette er et av de enkleste virkemidlene for å ivareta gjenstander er gjennomtenkt bruk av lys, da stråling fra lys blant annet fremskynder nedbrytningsprosessen på gjenstander.

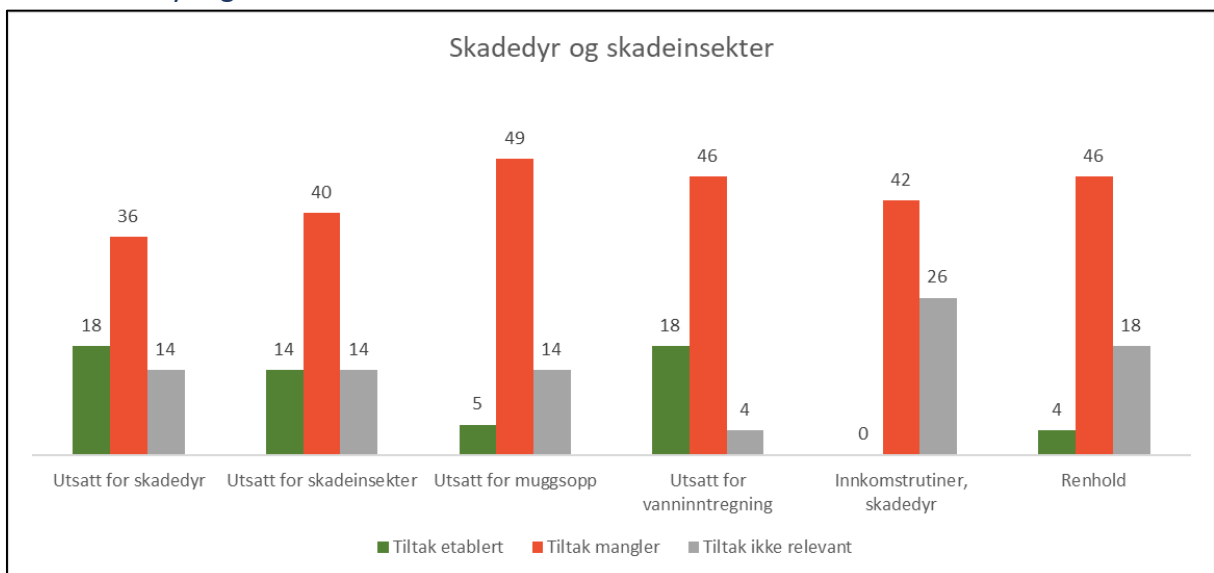
4.3.2 Temperatur og relativ luftfuktighet

Det er kun et fåtall av museumsbyggene i distriktet som har mulighet til oppvarming. De fleste av disse har kun varme på når det er arrangement. Det føres ingen kontroll på temperatur og relativ fuktighet, og svingningene på verdiene er derfor til dels store.

Det ideelle for gjenstandene er i hovedsak at temperaturen er jevn og at den relative fuktigheten er mellom 40-55%. Noen gjenstandsgrupper er spesielt sårbare, som tekstiler, foto og arkivalier. De krever særskilte oppbevaringsforhold, som kulturhistoriske bygg ikke har mulighet til å imøtekomme. For å kartlegge de faktiske forholdene har Distriktsseksjonen iverksatt målinger enkelte steder.

4.3.3 Skadedyr og skadeinsekter

Flere av museumsbyggene og gjenstandene i distriktet er utsatt for skadedyr eller angrepet av skadeinsekter. De største utfordringene er knyttet til mus og stripete borebiller. Det er et mål at risikoen for skadedyr og -insekter i museumsbygg og -samlinger minimaliseres. Dette kan være en utfordring i kulturhistoriske bygg, der det ofte vil være mulig for både små dyr og skadeinsekter å trenge inn.

5. Sammenfatning

Samlingsgjennomgangen av alle bygdemuseene i distriktet gir et godt overblikk over situasjonen, og bekreftet inntrykket om at det er åpenbare behov for bedre sikring av museumsbygg og -samlinger. Resultatet av kartleggingen er nedslående, særlig innenfor brannvern.

5.1 Brann

Det er fravær av grunnleggende brannforebygging og brannvarsling ved alle bygdemuseer. Dette innebærer blant annet mangler som brannperm, branninstruks, godkjente håndslukkere og brannvarslere, situasjonskart, kontroll av nødutganger og varslingssystemer. Til sammen utgjør dette en reell fare museumsbyggene og -samlingene, men aller viktigst fare for liv og helse.

Ansvarlige ved museene i distriktet har blitt gjort oppmerksom på dette. De bygdemuseene som er kommunalt eide er blitt oppfordret til å innlemme museet i sine overordnede brannvernplaner og rutiner.

5.2 Tyveri

Det er mangelfulle rutiner rundt sikring mot tyveri ved bygdemuseene. Det er ingen som har rutiner for kontroll av samling før og etter sesong eller tilfredsstillende systemer for oppbevaring av nøkler. Her kan nøkkelbokser med koder som regelmessig endres være en god løsning, eller at man etablerer gode rutiner for kontroll over nøkler eksempel i form at et skjema hvor man kvitterer ut at man har nøkkeltilgang. Dette er enkle tiltak som både er lite ressurskrevende og ikke trenger å innebære noen større kostnader.

5.3 Klima

Mange av museumsbyggene i distriktet har mangler rutiner innen klima. Lysskjerming er et viktig tiltak for å bevare samlingene. I kulturhistoriske bygg kan man enkelt oppnå lysskjerming med eksempelvis bruk av rullegardiner i vinduer når bygdemuseene ikke er åpent, bruk av bevegelsessensorer på lyspærene eller innarbeide gode rutiner for slukking av lys.

Kontroll på temperatur og relativ luftfuktighet er et annet viktig tiltak for å sikre samlingene. Dette gjelder spesielt særskilt sårbare gjenstander. Det anbefales derfor at det opprettes egne lager for denne type gjenstander, der temperaturen og relativ luftfuktighet er innenfor ønskede nivåer.

I kulturhistoriske bygg er det ei utfordring at små dyr og insekter klarer å komme seg inn. Mange av disse museumsbyggene kan utbedres ved at det gjennomføres enkle tiltak som tetting av åpninger og sprekker. Gode rutiner for vedlikehold og renhold av museumsbygg og -samlinger bidrar også til å minske risikoen for skadedyr- og insekter.

Det er på sikt et mål å få avsatt eget areal for mottak og preparering av innkomne gjenstander i samlingen hos noen av bygdemuseene. Her bør man ha tilgang til vann for renhold av gjenstander, samt mulighet for å fryse de før de innlemmes i den øvrige samlingen. Dette er nødvendige tiltak for å unngå skadeinsekter i samlingen.

Fuktig klima bidrar også til økt risiko for blant annet skadeinsekter, noe som stiller krav til byggets tilstand. Det er derfor et mål at museumsbyggene er på et løpende vedlikeholds nivå og at den ytre skallsikringen ivaretas.

6. Veien videre

Med utgangspunkt i tiltaksplanene har eierne av bygdemuseene et godt utgangspunkt for å jobbe med sikring. Det er gjennomført møter med alle eierne, og en del er godt i gang med gjennomføring av de foreslåtte tiltakene.

Kommunene har god kompetanse innen brannvern, og har grunnlaget for å ivareta dette på en god måte på de kommunalt eide bygdemuseene. Distriktsseksjonen bistår kommunene med gjennomføring av tiltak innen klima, som for eksempel sikring av sårbare gjenstander og kartlegging av relativ luftfuktighet og temperatur. I tillegg er det planlagt en fagdag for frivillige med tema sårbare gjenstander i 2024.

En ny sikringsgjennomgang vil bli gjennomført i 2024-25. Før det vil seksjonen gå igjennom skjemaene og redefinere standardene for distriktet for å gjøre kartleggingen til et enda bedre verktøy.